

थारू जनजातिको सामाजिक-सांस्कृतिक अवस्था र परिवर्तनहरू

(नवलपरासी जिल्लाका स्वाठी गा.वि.स. वडा नं. ६ को :एक अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत
समाजशास्त्र विषयको स्नाकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक आवश्यकता
परिपूर्तिका लागि समाजशास्त्र/ मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागमा
प्रस्तुत गरिएको शोधपत्र

शोधकर्ता

ब्यास मुनी यादव

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय क्याम्पस
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६६

थारू जनजातिको सामाजिक-सांस्कृतिक अवस्था र परिवर्तनहरू

(नवलपरासी जिल्लाका स्वाठी गा.वि.स. वडा नं. ६ को :एक अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा समाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत
समाजशास्त्र विषयको स्नाकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक आवश्यकता
परिपूर्तिका लागि समाजशास्त्र/ मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागमा
प्रस्तुत गरिएको शोधपत्र

शोधकर्ता

ब्यास मुनी यादव

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय क्याम्पस
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६६

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग
विश्वविद्यालय क्याम्पस
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिश पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नको निमित्त मेरो निर्देशनमा छात्र ब्यास मुनि यादवले “थारु जनजातीको सामाजिक-सांस्कृतिक अवस्था र परिवर्तनहरु” शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार गरेको प्रमाणित गर्दै उक्त शोधपत्रको अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति: २०६६/१२/२३

प्रो.प्रभाकर लाल दास

(शोध निर्देशक)

समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र विभाग

विश्वविद्यालय क्याम्पस

कीर्तिपुर, काठमाडौं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग
विश्वविद्यालय क्याम्पस
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृती पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहका निम्ती छात्र ब्यास मुनि यादवद्वारा तयार पारिएको शोधपत्र “थारु जनजातीको सामाजिक-सांस्कृतिक अवस्था र परिवर्तनहरु” स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त ठहरिएकोले स्वीकृती प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

विभागीय प्रमुख

डा.ओम गुरुङ्ग

बाह्य निरीक्षक

प्रा. टीकाराम गौतम

शोध निर्देशक

प्रो.प्रभाकर लाल दास

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले स्नातकोत्तर तहको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु प्रो. प्रभाकर लाल दासको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । यो शोधपत्र तयार गर्ने सन्दर्भमा आइपरेका विभिन्न समस्या र अड्चनहरूसँग जुध्ने प्रेरणा दिँदै सही पथप्रदर्शन गराएर अधि बढ्न उत्प्रेरित गरी आफ्ना कतिपय व्यावहारिक कार्यहरूलाई पन्छाएर कुशल र समुचित दिग्दर्शन गराउनुभएकोमा उहाँप्रति म हार्दिक कृतज्ञता एवम् श्रद्धा व्यक्त गर्दछु ।

शोधपत्र तयार गर्ने कार्यमा आफ्ना विविध कार्य व्यस्ततालाई पर्वाह नगरी आफ्नो अमूल्य समय निकाली निर्देशन, सुझाउ तथा सल्लाह दिई उत्प्रेरित गर्नुहुने विभागीय प्रमुख डा. ओम गुरुड, मिस मिल्ली जोशी, नविन रावल एवम् सम्पूर्ण गुरुवर्ग तथा प्रस्तुत विषयमा शोधकार्य गर्ने अवसर जुटाउने समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्दा आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइदिने त्रि.वि.केन्द्रीय पुस्तकालय, काठमाडौँप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यसरी नै आर्थिक र व्यावहारिक समस्यासँग सङ्घर्ष गर्दै आफ्नो अमूल्य श्रम र पसिना खर्चेर मेरो अध्ययनलाई यस अवस्थामा ल्याइपुऱ्याउने पिता जीवन यादव तथा माता चुल्हादेवी यादव र मित्र नन्दलाल जयसवाल प्रति म आजीवन ऋणी छु । त्यसैगरी प्रस्तुत शोधकार्यमा प्रत्यक्ष तथा परोक्षरूपमा सहयोग गर्नुहुने साथीहरु बिनोद कुमार मण्डल, मनोज साह, रुपा चौधरीप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु र शुद्धसँग टड्कन गरिदिने नेचर कम्प्युटर सेन्टर, कीर्तिपुरकी निर्मला बाँस्कोटाप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा म यस शोधपत्रको मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुरसमक्ष पेस गर्दछु ।

मिति: २०६६/१२/२३

.....

(ब्यास मुनि यादव)

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

२०६६

विषयसूची

शीर्षक	पेज नं.
सिफारिस पत्र	
स्वीकृति पत्र	
कृतज्ञताज्ञापन	
विषयसूची	
तालिकासूची	
<u>अध्याय एक</u>	१-६
<u>परिचय</u>	१
<u>१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि</u>	१
<u>१.२ समस्याको कथन</u>	३
<u>१.३ अनुसन्धानको उद्देश्य</u>	४
<u>१.४ अवधारणात्मक रूपरेखा</u>	४
<u>१.५ अनुसन्धानको महत्व र सान्दर्भिकता</u>	४
<u>१.६ अध्ययनको सङ्गठन</u>	६
<u>अध्याय दुई</u>	७-९
<u>२. सान्दर्भिक साहित्यको पुनरावलोकन</u>	६
<u>अध्याय तीन</u>	१०-१३
<u>अध्ययनविधि</u>	१०
<u>३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनोटको औचित्य</u>	१०
<u>३.२ अध्ययनको ढाँचा</u>	१०
<u>३.३ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत</u>	११
<u>३.४ समग्रता र नमुना छनोट</u>	११

<u>३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन विधिहरू</u>	११
<u>३.५.१ प्राथमिक स्रोत</u>	११
<u>३.५.१.१ अन्तर्वार्ता</u>	११
<u>३.५.१.२ अवलोकन</u>	१२
<u>३.५.१.३ प्रश्नावली अनुसूची</u>	१२
<u>३.५.१.४ प्रमुख जानकारी व्यक्तिहरूसँगको अन्तर्वार्ता</u>	१२
<u>३.५.२ द्वितीय स्रोत</u>	१२
<u>३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण प्रक्रिया</u>	१३
<u>३.७ अध्ययनको सीमा</u>	१३
<u>अध्याय चार</u>	१४-१५
<u>अध्ययन क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय</u>	१४
<u>४.१ नवलपरासी जिल्लाको सामान्य परिचय</u>	१४
<u>४.२ स्वाठी गा.वि.स.को सामान्य परिचय</u>	१५
<u>अध्याय पाँच</u>	१६-५५
<u>तथ्याङ्कको प्रस्तुति र विश्लेषण</u>	१६
<u>५.१ सामाजिक स्थिति</u>	१६
<u>५.१.१ परिवार र नातिदारी</u>	१६
<u>५.१.२ रहन सहन</u>	१९
<u>५.१.३ खानपान तथा भेषभूषा</u>	२०
<u>५.१.४ धर्म तथा परम्परा</u>	२१
<u>५.१.५ भाषा</u>	२४
<u>५.१.६ जनसंख्या</u>	२५
<u>५.१.७ पारिवारिक बोनोट</u>	२६
<u>५.१.८ शैक्षिक अवस्था</u>	२७
<u>५.१.९ स्वास्थ्य</u>	३०
<u>५.१.१० संस्कार</u>	३४
<u>५.१.११ चाडपर्व</u>	४२

<u>५.२ आर्थिक स्थिति</u>	४८
<u>५.२.१ आवास</u>	४९
<u>५.२.२ जग्गाको वितरण</u>	५०
<u>५.२.३ पेशा</u>	४०
<u>अध्याय छ</u>	५६.६०
<u>सामाजिक आर्थिक परिवर्तन</u>	५६
<u>थारु जातिमा भएको परिवर्तन</u>	५६
<u>६.१ सामाजिक संस्कृतिमा परिवर्तन</u>	५६
<u>६.२ आर्थिक अवस्थामा परिवर्तन</u>	५७
<u>६.३ शैक्षिक स्थितिमा परिवर्तन</u>	५८
<u>६.४ धार्मिक परिवर्तन</u>	५९
<u>६.५ राजनीतिक परिवर्तन</u>	५९
<u>अध्याय सात</u>	६१.६५
<u>सारांश, निष्कर्ष तथा सुझावहरू</u>	६१
<u>७.१ सारांश</u>	६१
<u>७.२ निष्कर्ष</u>	६३
<u>७.३ सुझाव</u>	६४
<u>सन्दर्भग्रन्थसूची</u>	
<u>प्रश्नावली</u>	

तालिका सूची

तालिका नं.	शीर्षक	पेज नं.
१.	जातजातीहरुको जनसंख्या विवरण	१
२.	पारिवारिक ढाँचा	१७
३.	परिवारको संचालन	१८
४.	नमूना छनौट गरिएको गाउँको थारु जातिको जनसंख्या	२५
५.	नमूना छनौट गरिका थारु जातिको उमेर अनुसार जनसंख्या विवरण	२५
६.	सदस्य संख्याको आधारमा थारु जातिको पारिवारिक विवरण	२६
७.	थारु जातिको शिक्षाको आधारमा घरमूलीको शिक्षाको अवस्था	२८
८.	थारु जातिको सदस्यहरुको अध्ययनरत शैक्षिक विवरण	२९
९.	स्वास्थ्य शिक्षा	३१
१०.	खोपको बारेमा जानकारी	३१
११.	गर्भवती महिलालाई जँचाउने	३२
१२.	परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग	३२
१३.	परिवार नियोजनको किसिम	३२
१४.	चर्पीको प्रयोग	३३
१५.	खानेपानीको व्यवस्था	३३
१६.	विवाह परम्परा	३८
१७.	विवाहमा हुने खर्च	३८
१८.	घरको किसिम	४९
१९.	जग्गाको स्वामित्वको स्थिति	५०
२०.	पेशागत विवरण	५२
२१.	आय स्रोतको आधारमा पारिवारिक विवरण	५३